

СТАНОВИЩЕ

по дисертация за присъждане на образователна и научна степен „Доктор”
на **Виктория Светломирова Гацова**
докторант по направление Психология – Психология на дейността
(Организационна психология)
с научен ръководител **проф. дфн Крум Крумов**

Тема на дисертацията: **„Времева перспектива и управленски стил на
организационния лидер“**

Изготвил становището: **Проф. д.п.н. Толя Стоицова**
Департамент „Масови комуникации”, НБУ

Представеният за защита дисертационен труд от докторант Виктория Гацова е в обем от 227 страници текст, структуриран нестандартно в 5 глави, придружени с увод, заключение, библиография и едно приложение. Литературата е богата – използвани са 188 източника на български и английски език. Дисертацията е онагледена с 35 таблици и 6 графики.

Виктория Гацова е възпитаник на Софийски университет „Кл. Охридски“. Получила е образователните степени „бакалавър по психология“ и „магистър по трудова и организационна психология“ във Философски факултет на СУ. Трайните ѝ интереси в областта на разработването на дисертацията се подкрепят от два факта – специализацията на докторант Гацова в магистърската програма и преподавателската ѝ дейност в ВУЗФ. Бих искала към тази характеристика да добавя и владението на два чужди езика – френски (завършила е Френската гимназия в София) и английски език – езикът на науката. Смятам, че чуждоезиковата култура на докторанта, ѝ дава много добра възможност да следи научната литература по проблемите, от които се интересува.

Темата на дисертацията веднага буди интерес с една от ключовите си фрази, а именно – „времевата перспектива“, конструкт относително малко изследван, въпреки широката популярност на лидерството като изследователски проблем.

Първите две глави са обзорни. Те реферират теоретично лидерството и управленските стилове, както и видовете лидерство с акцент върху трансформационното и

транзакционното лидерство. Добро впечатление прави още в първа глава параграфът за разграничението между лидери и мениджъри (с.10 от дисертацията). Ще цитирам само една мисъл, тази на Бенис, която атрактивно изяснява разликата в разбирането на двата термина, представена от докторанта: „... мениджърите вършат нещата правилно, а лидерите вършат правилните неща“ (с. 10). Освен класическите теории за лидерството, са реферирани и най-съвременните, като не са пропуснати етичните измерения във функционирането на лидерите, както и различията по пол в лидирането.

Третата глава логично насочва към централен конструкт, фигуриращ в темата на дисертацията – времевата перспектива. Коректно е посочено използването на конструкта в неговия тесен смисъл „като ориентация на индивида към времевите измерения – минало, настояще и бъдеще“ (с.18 от автореферата). Специално място е отделено на оптималната времева перспектива и на научните изследвания, свързани с конструкта.

Четвърта и пета глава на дисертацията са емпирични и са най-съществени за рецензирането на дисертацията, тъй като са авторови. Първата от тях е посветена на дизайна на изследването, който включва и общия теоретичен модел.

Основна цел на работата – проучване и връзка между стила на ръководство и ориентацията на лидера към една от времевите зони – „негативно минало“, „позитивно минало“, „хедонистично настояще“, „фаталистично настояще“ и „бъдеще“, е разписана прецизно в 6 конкретни подцели. Изследователските 5 хипотези, отново са подразделени и конкретизирани е статистически проверуеми хипотези.

Авторът на дисертацията използва за емпиричното си изследване три въпросника, от които два са адаптирани за български условия. Докторант Гацова, като коректен изследовател, провежда пилотно изследване с неадаптирания въпросник, особено важен за проучването ѝ, тъй като е свързан точно с времевата перспектива. И още един интересен момент – въпросниците са обединени в общ инструментариум, в който се дава възможност за добавяне на демографските характеристики на изследваните лица. Трети важен момент, който за мен показва гъвкавостта на докторант Виктория Гацова като изследовател е, че тя дава възможност на участниците в изследването да отговорят на въпросите в книжен и електронен вариант.

Извадката е голяма – 219 души на ръководни позиции. Отново – описана е детайлно и прецизно. Пилотното изследване показва много добри психометрични характеристики на

използвания нестандартизиран въпросник, което според мен е безспорен принос на докторант Гацова.

Последната, пета глава – представя резултатите от емпиричното изследване и техния анализ. Резултатите са богати, както споменах – отлично илюстрирани с таблици и графики. Взаимовръзката между различните лидерските стилове с времевите ориентации, демографските фактори и личностните характеристики по модела на „Големите пет“, която ни представя докторант Гацова, представлява за мен сполучлив опит за формиране на една по-задълбочена и по-различна визия върху широко изследвания проблем за лидерството. Без да се спирам на самите резултати, искам да подчертая изключителната коректност от страна автора на дисертацията при интерпретацията на резултатите във връзка с доказването на подхипотезите. За това говори признанието на докторанта, че „полученият резултат е неочакван“ (с. 152) по отношение на издигнатата теоретично обоснована хипотеза за взаимовръзките между дименсиите на лидерските стилове и демографската характеристика „размер на ръководения екип“ (пак там).

За мен провокираха интерес два аспекта в различията по пол. Първият, че по четири от общо деветте дименсии на лидерските стилове се откриват статистически значими различия между изследваните мъже и жени, докато няма съществени различия по пол по дименсиите на транзакционния и либералния лидерски стил. Вторият аспект на моя интерес е провокиран от резултатите за времевите ориентации по пол. По две от петте времеви ориентации се оказва, че има различие – дименсиите „хедонистично настояще“ и „бъдеще“. „Емпирично се установи, че мъжете от извадката в по-висока степен от жените са насочени към удоволствието от настоящия момент и към бъдещата времева зона“ (с. 200).

Заключението коректно обобщава теоретичните и множеството емпирични резултати.

Авторефератът, според мен е прекалено подробен – 52 с. нестандартни, с по-малка разрядка, страници, при това без приносните моменти и публикациите на докторант Виктория Гацова. В съдържателен аспект авторефератът отразява точно съдържанието на дисертацията.

От посочените шест проносни момента, формулировките на втори, трети и четвърти, за мен не са сполучливи. Ще дам за пример с един от тях, вторият, който гласи: “Конституирана е комплексна методика от подходящи изследователски инструменти с

много добри психометрични характеристики, като два от тях са адаптирани за българска среда, а високата надеждност на Въпросника за времева перспектива е установена чрез проведено пилотно изследване” (с. 53 от автореферата). Всъщност приносът на докторанта е в провеждането на пилотно изследване с нестандартизирания въпросник, в което получените много добри психометрични характеристики, дават възможност въпросника да се използва в българска среда и от други изследователи.

Броят и характера на публикациите на докторант Виктория Гацова е впечатляващ и надхвърля изискванията по закон. По темата са публикувани шест самостоятелни научни материала и една статия в съавторство в реномирани списания и научни сборници от доклади от конференции. Три от публикациите са под печат.

Допълнително докторант Гацова представя още девет публикации – самостоятелни или в съавторство, една от които е на английски език. Или общо, докторантът е публикувал 15 научни материала само за 5 години, което заслужава уважение.

Към малките си критични бележки, които споменах, искам да прибавя един въпрос:

Каква е основната теза, не хипотеза, която се защитава в дисертацията? Тя не фигурира в увода, затова и няма препратка към нея в заключението на дисертационния труд.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Докторант Виктория Светломирова Гацова представя за защита сериозно разработен на теоретично и емпирично равнище дисертационен труд. В него проличава способността на докторанта както да подбира релевантни на темата си научни източници, така и да ги реферира и анализира на теоретично равнище, създавайки добра рамка за провеждане на емпиричното си изследвания. Виктория Гацова свободно работи както с психологическия инструментариум за изследвания, така и със статистическите програми за обработка на първичните данни. Интерпретацията на резултатите е адекватна – нито бедна, нито свръх интерпретация.

Разработената тема от докторант Гацова безспорно допълва празнота в българската психологична литература по отношение на връзката между лидерските стилове и времевата перспектива. Езикът и стилът, с който са написани дисертацията и авторефератът са прецизни – ясни и научни. Авторефератът представя точно съдържанието на дисертацията с приносите в нея. Докторантът има повече от изискваните по брой публикации, както и

други, не по темата на дисертацията. Това ми показва, че докторант Гацова, макар и млад, е завършен амбициозен изследовател.

За мен трудът удовлетворява високите изисквания за степента, за която кандидатства. Затова убедено предлагам на уважаемите колеги от научното жури да присъдим образователната и научната степен „Доктор“ на Виктория Светломирова Гацова за дисертацията ѝ на тема „Времева перспектива и управленски стил на организационния лидер“.

20.06.2017

Член на научното жури:

Проф. д.пс.н. Толя Стоицова